

Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande: Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14)

STIL står för Stiftarna av Independent Living i Sverige och är en ideell förening av personer med normbrytande funktionalitet (funktionsnedsättning). Vi arbetar för allas rätt till självbestämmande oavsett funktionsförmåga. Vi var med och drev igenom assistanslagstiftningen under slutet av 1980-talet och början av 1990-talet och har bedrivit personlig assistans i kooperativ form sedan dess.

Fastän STIL inte är remissinstans vill vi lämna synpunkter på utredningen Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14), då förslagen i utredningen kommer att påverka en större grupp än enbart äldre med demenssjukdom. Till exempel får många yngre personer med funktionsnedsättning insatser via Socialtjänstlagen, inklusive personer som tidigare tillhört LSS men som tappat rättigheten på grund av ändrad praxis. Alla personer med varaktigt nedsatt beslutsförmåga, även personer som tillhör LSS, omfattas dessutom av förändringen i patientlagen och hälso- och sjukvårdslagen. Det är ett stort problem att utredningen tycks ha missat detta.

STILs fasta övertygelse är att alla kan bestämma i sina liv med rätt stöd. Vi menar också att de enda experterna på oss själva är vi själva. För personer med beslutstöd har vi tagit fram metoder för att öka självbestämmandet. Vi reagerar därför på de föreslagna skrivningarna om att en insats ska kunna ges mot den enskildes vilja om hen har nedsatt beslutsförmåga och det är för individens bästa. Beslutet ska i vart fall inte kunna tas av en läkare, biståndshandläggare eller annan profession, annat än i nödsituationer. Ett sådant beslut måste, om det är alltför komplext för personen att ta själv även med stöd, fattas av personer som känner hen mycket väl.

Teknik skapar onekligen stora möjligheter till ökat självbestämmande och integritet för personer med funktionsnedsättning. STIL tycker det är viktigt att ny teknik lyfts och ser positivt på initiativet till utredningen. Tekniska lösningar bör användas i större utsträckning och vi hade gärna sett att hjälpmedelstillförseln kunde hålla jämna steg med utvecklingen. Det finns idag mycket bra hjälpmedel som inte erbjuds av regionerna och kommunerna. Dels på grund av kostnadsbesparingar men också för att

hjälpmedelscentralerna är bundna av upphandlingar. Det bästa, och kanske också billigaste alternativet, finns helt enkelt inte i sortimentet. Vissa har råd att köpa en del saker själva, men det är långt ifrån många. Att genom hjälpmedel skapa sig större integritet och självbestämmande blir därmed en fråga om klass. Så får det inte vara.

Användandet av tekniska lösningar måste dock alltid utgå från vad den enskilde vill. I utredningen påtalas att ingen ska bli tvingad till en insats i form av exempelvis en nattkamera mot hens vilja. Samtidigt behöver kommunerna inte erbjuda något alternativ. I realiteten innebär detta inget egentligt val. Behovet kvarstår ju och för att få det tillgodosett på något sätt kommer många gå med på saker de inte vill. Vi anser att ett samtycke under sådana omständigheter inte ska kunna räknas.

Vår erfarenhet är också att kommunernas ekonomi väger mycket tyngre än enenskilds faktiska behov. Vi ser en klar risk att tekniska lösningar sätts in även i fall då de är otillräckliga. Det kan leda till mycket negativa konsekvenser för den enskilde. STIL menar därför att en insats alltid måste erbjudas med ett reellt alternativ. Det vill säga nattkamera eller fysiskt besök, hemtjänst eller boende och så vidare.

I framtiden vill STIL att ett system baserat på kontantstödsprincipen, likt personlig assistans, används även inom socialtjänstlagen och till hjälpmedel. Det är en förutsättning för självbestämmande. Troligen kommer fler och fler välja tekniska lösningar framför mänskliga ju färre teknikovana som finns i samhället. Många yngre har ju till exempel en smartwatch som registrerar både plats och hälsa. För dem kommer välfärdsteknik aldrig vara främmande.

STIL reagerar på att konsekvensbeskrivningen knappt tar med de som blir direkt berörda av lagändringarna. Det visar på ett paternalistiskt perspektiv som vi inte kan acceptera. Det kan inte heller anses vara förenligt med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, se exempelvis artikel 4 punkt 3.

Vidare är avsnittet om miljöpåverkan tunn och saknar helhetsperspektiv. Man bör till exempel också ta med miljö- och hälsokonsekvenserna av tillverkningen av själva tekniska utrustningen. Vissa metaller som används bryts under väldigt ohälsosamma former av unga personer som får bestående funktionsnedsättningar av arbetet. Det finns heller inget bra sätt att ta vara på avfallet. Många forskare varnar även för utbyggnaden av 5G.

STIL vill med hänvisning till ovanstående avstyrka utredningens förslag rörande vård och omsorg till dem med nedsatt beslutsförmåga.

Jonas Franksson
Ordförande

Jessica Smaalund
Politisk sekreterare